

ŠTATISTIKA SPOLOČENSKEJ (VEREJNEJ) MIENKY

Oľga Zajasenská*

Spoločenská mienka predstavuje jeden z významných prameňov informácií pre prijatie primeraných praktických rozhodnutí.

V posledných rokoch sa významne rozšírilo skúmanie spoločenskej (verejnej) mienky. Ak sa pred časom názory spoločnosti zisťovali prevažne v súvislosti s dôležitými politickými udalosťami, celoštátnymi opatreniami, tak v súčasnosti vzrástol záujem o všetky aspekty života a činnosť spoločnosti bez výnimky.

Spoznávanie spoločenskej (verejnej) mienky má základ v špeciálnej forme štatistického zisťovania, známeho pod názvom „anketa“.

V značnej miere sa táto špeciálna forma zisťovania používa vedeckou obcou, výskumnými ústavmi, a to za účelom zisťovania miery pokrytia dopytu po tovare, zisťovania mienky na kvalitu, sortimentnú skladbu tovaru v predajnej sieti a pod. Často je využívaná aj študentskou obcou pri riešení záverečných písomných prác.

Popri kladnom hodnotení efektívnosti takéhoto spôsobu zisťovania treba upozorniť na úskalia vedecko – metodologického prístupu k skúmaniu verejnej mienky.

Štatistika spoločenskej mienky, ako súčasť ekonomickej štatistiky, má byť chápaná ako súbor údajov, získaných z prieskumu verejnej mienky, aj ako etapy organizácie štatistického skúmania, ale aj ako metodologický postup spracovania odpovedí na otázky.

Pri použití ankety, ako formy štatistického zisťovania, má byť venovaná zvláštna pozornosť zloženiu anketovaných, ohodnoteniu reprezentatívnosti výsledkov z dopytovania. Veľmi dôležité je spoznanie metodiky analýzy výsledkov, pretože tieto sú zovšeobecnením mienky osôb, ktoré majú rôzny status (vzdelanostný, profesionálny a pod.).

Zložitost' teoretických základov skúmania verejnej mienky vyplýva predovšetkým z toho, že pri skúmaní prevažujú atributívne (slovné, kvalitatívne) znaky. Tradičné štatistické metódy nie celkom spĺňajú úlohy, ktoré kladie analýza kvalitatívnych znakov.

Pre spracovanie získaných údajov s prevahou atributívnych znakov treba venovať zvýšenú pozornosť štruktúrnym rozdielom, využitiu neparametrických metód testovania štatistických hypotéz, charakteristikám tesnosti vzťahu.

Veľmi závažným problémom je vytypovanie a zoradenie otázok, vierohodnosť získaných údajov, apriórne riešenia rozsahu výberu, štylizácia anketného lístka.

Zatiaľ čo posledný z uvedených problémov sa rieši určením zatvorených, otvorených, poloopených otázok, určenie rozsahu výberu, stupňa vierohodnosti a vypovedacej schopnosti údajov a výsledkov je zložitejšie.

Kritériá tvorby náhodného (pravdepodobnostného) výberu pre prieskum verejnej mienky sú ťažko použiteľné, a to z dôvodu:

- rôznorodosti skúmaných vlastností,

* doc. Ing. Oľga Zajasenská, Csc. Katedra spojov, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Žilinská univerzita v Žiline, Univerzitná 1, 010 26 Žilina, Slovenská republika, tel.: +421415133111, fax: +421415655615

- relatívnosti kvantitatívneho vyjadrenia skúmaných objektov.

To neumožňuje odmerať a kvantifikovať variabilitu skúmaných znakov, na čom sa zakladá určenie rozsahu výberu.

Ako možné sa javí uplatnenie zámerného výberu, konkrétne kvótného výberu. Podstata spočíva v tom, aby v mase, ktorá bude podrobená dopytovaniu (pôjde o kombináciu výberových metód), boli zastúpené všetky triedy, sociálne skupiny, vrstvy, a to v proporciách, ktoré zodpovedajú štruktúre základného súboru.

Z uvedeného vyplýva, že pre realizáciu zámerného výberu metódou kvót treba mať určité predbežné vedomosti o skúmanom súbore. Nie je pri tom objektívne zaručené, že vybrané jednotky dobre reprezentujú skúmaný súbor. Potvrďuje sa, (V.Čermák: Štatistika II., SNTL 1968) že aj najskúsenejší a celkom nepredpojatí znalcovia, ktorí sú poverení tvorbou výberu, majú tendenciu odkláňať sa od priemeru jedným alebo druhým smerom.

Druhý závažný problém zámerného výberu spočíva v tom, že pri odhadoch urobených na jeho základe, nemožno objektívne určiť ich presnosť, t.j. vypočítať priemernú či maximálnu možnú chybu odhadu.

Pokiaľ ide o rozsah výberu, tento činiteľ pri zámerných výberoch neovplyvňuje veľkosť výberovej chyby alebo vôbec, alebo len nepatrne. (V.Čermák: Štatistika II., SNTL 1968).

Veľmi významnou je (v súvislosti s vyššie uvedeným) metodológia, ktorá by umožnila získať objektívne, pravdepodobnostné ohodnotenie výsledkov skúmania. Tá sa môže opierať o neparametrické metódy testovania štatistických hypotéz, ktoré nie sú podmienené platnosťou normálneho rozdelenia početností a ich užitočnosť a výhodnosť spočíva predovšetkým v tom, že majú platnosť za veľmi všeobecných predpokladov a umožňujú pomerne rýchlo získať požadovanú informáciu.

Zo známych testov tohto typu možno uplatniť napr.:

- znamienkový M – test,
- Wilcoxonov α - test, resp. β - test,
- Dixonov test.

Kvantifikovanie intenzity vzťahu medzi skúmanými znakmi predstavuje taktiež dôležitú súčasť spracovania údajov. V tejto súvislosti prichádzajú do úvahy neparametrické koeficienty korelácií, ktoré nevyžadujú žiadne vedomosti o parametroch základného súboru a vyčísľujú sa pomerne jednoducho. Je to predovšetkým Spearmanov koeficient korelácie, prípadne Kendallov koeficient korelácie.